

Kot. 13 fuzet 9
1906: nov.

QL
461
.R873
ENT

SMI
3

QL
461
R873
ENT

Ent. Soc. Wash.

Ent. Soc. Wash.

XIII. kötet. 1906. November 9. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

különös tekintettel a hasznos és kártékony rovarokra.

*

DR. BEDŐ ALBERT BIRÓ LAJOS DR. CHYZER KORNEL
DR. ENTZ GÉZA MOCSÁRY SÁNDOR

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

A. AIGNER LAJOS ÉS CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST, 1906.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
IX., ERKEL-UTCZA 12.

Megjelenik minden hónap első napján, július és augusztus havak kivételével
Előfizetési ára egész évre 8 kor

Tartalom.

<i>A. Aigner Lajos</i> : Magyarország pillangói XVI.	179
<i>Lamprecht Kálmán</i> : A félelem szerepe a rovarvilágban ..	185
<i>Csiké Ernő</i> : Magyarország szú-féléi. V.	187
<i>Lőrincz Albert</i> : Adalék Magyarország Hemiptera-faunájához. II.	189
<i>Dudinszky Emil</i> : Újabb tapasztalataim a tüesökről.	192
<i>Olasz Károly</i> : Adalék Magyarország Orthoptera- és Neuro- tera-faunájához.	194

Különfélék.

A Krancher-féle entomológiai évkönyv.	196
Nagyszerű lepkegyűjtemény.	197
<i>D. E.</i> : Az Osmiak és a csigaházak.	197
<i>D. E.</i> : Az Oryctes nasicornisról ..	197
London a lepkék városa.	197
Elektromos moszkító-irtás.	198
<i>A. Aigner Lajos</i> : Ritka tuniszi lepke.	198
A futóbogarak tenyésztése petéből.	199
Amerikai magyar levél.	199
<i>D. E.</i> : A hártýásszárnyúak szúrásáról.	199

Irodalom.

<i>Reitter E., Krausz H. és Zoufel V.</i> közleményeit ismerteti <i>Csiké Ernő.</i>	200
---	-----

A kir. magy. Természettudományi Társulat allattani szakosztálya minden hónap első péntekén (VIII. Eszterházy-utca 16.) ülést tart. Vendégeket szívesen lát.

A budapesti entomologusok minden pénteken este a Kaszás-féle (Muhrt utóda) vendéglőben (Rákóczi-út 44.) találkoznak.

Kedvezmény.

Az 1897., 1898., 1899., 1900., 1901., 1902., 1903., 1904. és 1905-iki teljes évfolyammal még szolgálhatunk. Új előfizetők fele áron kaphatják. Az előbbi kötetekből csak a II. kötet kapható, ára 6 kor. Az I. és III. kötetet készpénzen visszaváltjuk.

Az előfizetési összegek kiadóhivatalunkhoz (IX., Erkel-utca 12.) címzendők.

Magyarország pillangói.

Irta A. Aigner Lajos.

XVI.

23. *Melitaea Cinxia* L.¹⁾

Linné, *Systema Naturae*. Ed. X. 480. (1758); Freyer, *Beiträge z. Geschichte europ. Schmetterl.* I. fig. 103 (1827); *Cinxia major* Esper, *Die europ. Schmetterl. in Abbild.* I. tab. 25. fig. 2.

A szárnyak rozsdás sárgák, fekete erekkel és foltsorokkal, melyek többnyire egybefolynak és több harántos sávot alkotnak. Alsó lapján a felső szárny középső fekete foltora szélesen megszakított; alapszíne világos vöröses-sárga, néhány fekete folttal; csücsa világos sárga. Az alsó szárny vöröses-sárga; töve, középső és szegélyávja sárgás, fekete pettyekkel; a feketén pontozott külső vöröses-sárga sáv befelé fekete holdaktól határolt, a melyek hegye a tő felé fordul.

Hazánkban országszerte, de egyenetlen elterjedésben található, némely vidéken ritka, másutt gyakori, április közepétől június végéig, kedvező években olykor II. ivadéokban is jelenkezik augusztusban. Példányaink általában 35—42 mm., kivételesen csak 28 mm. szélesek.

A rendszerint a hímnél csak kevéssel sötétebb nőstények közt Budapesten nem ritkán fordulnak elő igen sötét és erőteljes rajzú példányok is, melyeknél a felső szárny tő felől s az alsó szárny egész középtere csaknem teljesen fekete, de a melyek még az alapszínt viselik: ab. *Horváthi* Aig. Ezek között ritka az olyan, melynél a felső szárny középterén és belszegélyén levő fekete köralakú pettyek és szalagok szürkésen vannak kitöltve, míg a rajztól szabadon hagyott helyen világos agyagsárgák.

¹⁾ *Cinxia*: az övezett, *Juno* mellékneve.

Száron a nőstény alapszíne többé-kevésbé halványabb, fekete rajzolatai szélesek s élesek, a szárny belső felén az olajszínbe való erős hajlással.

Mint a legtöbb *Melitae*ánál úgy ennél is fordulnak elő melanotikus eltérések. Ilyen egy nagylévárdi hím példány, mely mindkét szárnyon a tőtől a szárny közepéig csaknem egészen szétfolyó koromszínű, úgy hogy az alapszín csupán az igen megszélesedett fekete szegély előtt szalag alakjában jut érvényre.

Ennek ellentéte egy budapesti világos rozsdás sárga színű nőstény, mely csaknem rajztalan, a mennyiben a felső szárnyon a fekete szegélyen kívül csak fő felől mutatkozik néhány fekete vonal s a középsőjében apró fekete körfolt. Alsó szárnyán a szemfoltokkal ékesített barna szalag igen széles s az elülső szegélyen a fekete tőtérig folytatódik: ab. *Uhrnyi* Aign.

Hernyója fekete, kékes-fehér pontokkal és fekete áltüskékkel borított, feje és lába pirosas-barna, 30—39 mm. hosszú. Kitelevén a második vedlésig társasan él május közepéig; tápláló növényei: *Plantago lanceolata* (utifű), *Achillea millefolium* (cziezkóró), *Hieracium pilosella* és *canescens* (hölgy-mál), *Aira canescens* (pákhordó), *Succisa pratensis* (sutabáb), *Veronica officinalis* (szigoráll). *Bábja* zömök, szürkés, narancsszínű szemölcsökkel díszített.

Előfordul az összes szomszédországokban, még pedig általában V—VI., Salzburgban VI., VIII., Galicziában VI., Bulgáriában már IV—V.

Elterjedési köre Norvégiától Kis-Ázsiáig 60—37° és Angliától Szibériáig 15—100°.

24. *Melitaea Arduinna* Esp.¹⁾ var. *rhodopensis* Fr.²⁾

Freyer, Neuere Beiträge z. Schmetterlingskunde III. p. 3. tab. 193. fig. 1. (1839); Hübnér-Geyer, Samml. europ. Schmetterl. Forts. fig. 1023—4.

A szárnyak színe a törzsfajnál sötét rozsdás vörös, a fajváltozaton élénk vörös-barna; igen hasonlít a *M. Cinxia*-hoz, a fekete pettyek azonban gyérebbek, nem egybefolytak, de sokkal erőteljesebbek. Alsó lapja vöröses-sárga; a felső szárny

¹⁾ Diana mellékneve.

²⁾ Rhodope: hegység Törökországban, a hol ez alakot Frivaldszky Imre gyűjtői felfedezték.

közepén meg nem szakított fekete foltok sora áll; az alsó szárny fehéres közepsávja kívülről fekete holdacskaóktól szegélyezett, a melyek hegye kifelé fordul, szegélye fehéres. Kifeszítve 40—50 milliméter.

Hazánkban csupán Josipdolon (Modrus-Fiume megye) figyelték meg, a hol elterjedésének nyugati véghatárát éri el. *Hernyója* ismeretlen.

Előfordul még Romániában és Törökországban, a hol *Friedszky* gyűjtői fedezték fel, valamint Kis-Ázsiában és Perziában; törzsfaja Örményországtól és az Uraltól Közép-Ázsiáig található.

25. *Melitaea Phoebe* Kn.¹⁾

Knoch, Beiträge z. Insectengeschichte III. p. 124. tab. 6. fig. 3. 4. (1783); *Corythallia* *Esper*. Die europ. Schmetterl. in Abbild. I. tab. 61. fig. 4. 5, tab. 72. fig. 2.

A szárnyak vöröses-sárgák (a nőstényen halványabbak), néhány szabálytalan fekete harántos sávval és többeli ponttal; a szegély előtt csipkés fekete vonal fut le, mely alapszínű holdak sorát alkotja. Alsó lapja halványabb vöröses-sárga; a szegélyen fehéres-sárga holdak sora van; alsó szárnyán a hasonló színű közepsávban egy sor fekete holdacska áll. Az alsó szárny fogazott, a hím felső szárnya kissé hajlított.

Hazánkban országszerte, helyenkint ritka, többnyire gyakori és 2 ivadékbán (május elejétől június közepéig és augusztus elejétől szeptember elejéig) erdei réteken, este szegfűn ülve található.

Nagyság, rajz és színezés tekintetében igen változó. Nálunk rendszerint 40—44 mm. széles, akadnak azonban példányok, melyek a 45—48 mm.-t is megütik és viszont, a melyek csak 32 mm.-t érnek el

Az utóbbiak, a II. ivadékuak, a *var. parva* *Gerh.*-hoz²⁾ tartoznak (ezzel alighanem azonos a *var. minor* *Frey*³⁾ és *var. nana* *Stgr.*⁴⁾, míg igen nagy (48 mm.), inkább vöröses agyagsárga színű és rendkívül erőteljes rajzú mehádiai nőstények talán a *var. occitanica* *Stgr.*-hez⁵⁾ vonhatók. Ehhez tartozik alighanem két

1) Phoebe: a hold istene. Artemis mellékeve.

2) 3) A kicsiny.

4) A törpe.

5) Occitania, hajdan Dél-Francia tartomány.

kisebb budapesti példány is, melyek a tőtéren szintén vöröses-sárgák, de az egyikén az összes rajzok, a másikon pedig csak a fő felől levők igen erősek és szélesek.

Az elfeketedés iránti hajlandóság és nagyság által kitűnnek oly budapesti és hunyadmegyei példányok is, melyeken kivált az alsó szárny tőtere csaknem rajztalanul feketés. Ezek alkalmasint átmeneti alakok a *var. caucasica* Stgr.-hoz.¹⁾

Még ennél is sötétebb az *ab. melanina* Cenni²⁾, melyen az összes fekete rajzok megszálesedtek, úgy hogy az alapszínt nagyon elnyomják (Budapest, Dalmácia). Budapesten Anker Lajos fogott nőstény példányt, mely csaknem teljesen fekete volt.

Ennek ellentéte a *var. Aetherca* Ev.³⁾, mely élénkebb vöröses-barna és kevesebb fekete rajzú a törzsalaknál. Ezt a keleti alakot csupán Horvátországban (Josipdolon) és kelet felé a Dobrudzásban figyelték meg; de úgy látszik, ahhoz tartozik némely mehádiai példány is, a melyekről Viertel A. megjegyezte, hogy azok a törzsalakhoz úgy viszonylanak, mint a *V. xanthomelas* a *V. polychloros*-hoz.

Egyéb eltérések közül csupán kettőt említek még fel: az egyikén a rajzolat a szegély felé igen megfogyott: *ab. Geyeri* Aign.; a másikon pedig a mellső szegélyen álló két petty egy nagy fekete foltta egyesült,

Hermjója feketés szürke, fehér pontokkal és vöröses-sárga szőrös áltüskékkel borított; feje fekete, olyan mint a *Didyma*-é, melyhez igen hasonlít, ellenben világos barna; 30—39 mm. hosszú. A második vedlésig közös szövődékben, azután elszórtan május közepéig és július elejétől augusztus elejéig *Centaurea scabiosa*n (esüköllő), *Carduus*on (bogánes), *Cirsium*on (báres) és *Plantagó*n (utifű) él. *Bábjá* sárgás-szürke, fekete és röt vonalakkal és pontokkal borított.

Parasitája: *Apanteles analis* (Nees) Reinh. Braconida-faj.

Élőfordul az összes szomszédországokban, még pedig: A.-Ausztria VII., Karinthia VI—VII., Morvaország és Galiczia VI., Románia VI—VII., Bulgária IV.

Elterjedési köre: Livlandtól Farisztánig 57—35° és Portugaljától Pekingig 10—150°.

1) A kaukazuai.

2) Melas, fekete kisebbitése.

3) Az aetherikus.

26. *Melitaea Didyma* O.¹⁾

Ochsenheimer, Die Schmetterl. v. Europa T. 1. p. 30. (1807); Freyer, Beiträge z. Geschichte europ. Schmetterl. III. 85. 104. fig. 1, 2. (1830); *Cincia* Esper., Die europ. Schmetterl. in Abbild. I. tab. 16 fig. 3, tab. 46. fig. 2, a, b. (1777.)

Felülete vörössárga színű, a nőtényé halványabb, vagy fakó színű, olykor a szürkészöldbe hajló. Mindkét szárnyán számos kisebb-nagyobb petty van, melyek a szegélytér felé sort alkotnak, de az alsó szárnyon sokszor igen megfogytak; ennek töve és belső szegélye többnyire szélesen fekete. Alsó lapján a felső szárny élénk vörös-sárga, 3 sárgás fehér sávval és fekete pettyek soraival.

Hazánkban országszerte igen közönséges faj, mely két, sőt helyenként kedvező időjárás mellett, három ivadékban is fellép (május végétől július elejéig, július közepétől augusztus közepéig és szeptemberben). Nagysága igen változó: nálunk a hím rendszerint 34—40, kivételesen csak 29 mm., a nőtényé pedig 39—45, kivételesen 31 mm. Még sokkal inkább variálnak a rajzelemek, melyek hol igen megfognak, hol a szabályos mértéket jóval meghaladják. Nem kevésbé eltérő a színezés, mely a halvány sárgászörös és a szürke közt ingadozik.

A *var alpina* Stgr.-en²⁾ nagyobbak a pettyek és a középtér foltosra, mely gyakran egybefolyó sávként fut a két szárnyon végig, az alsó szárnyon azonban olykor hiányzik; a hím színe a rendesnél élénkebb vörös-sárga, a nőtényé pedig zöldes-szürke tünető. (Budapest, Parád, Vinkoveze, Plitvicza.) Egyik melanotikus mátrai hímnél az összes fekete pettyek fölül is, alul is, szabálytalan nagy foltokká tömörülnek.

Némely budapesti példányon a rajzolat a rendesnél gyöngébb, részint megfogyatkozott, színe pedig a himen sárgásabb vörös, viszont a nőtényen kivált a felső szárnyon csaknem agyag- vagy érmeszínű. Ezek a *var. occidentalis* Stgr.-hez³⁾ tartoznak, mely különben főleg délnyugati Európában, de Dalmáciában és a Balkánban is előfordul. Egy eperjesi hím világos sárgás-vörös, felső szárnyán a külső szegély, alsó szárnyán pedig

1) A kettős, Artemisnek mint Apolló ikertestvérének mellékneve.

2) A havasi.

3) A nyugati.

a belső szegély felé fehéres-sárga, igen kevés apró fekete pettytel.

Ugyanolyan, de kisebb és még gyöngedebb, megfigyelt között rajzolatú a keleti var. *persea* Koll.¹⁾, mely var. *dalmatina* Stgr.²⁾ (*araratica* Stgr.³⁾ név alatt is le volt írva és melyet Fiume és Novi környékén, valamint Dalmáciában figyeltek meg, de a Balkánban is honos.

Ennél jóval nagyobb a var. *meridionalis* Stgr.⁴⁾ Himje a rendesnél tüzesebb vöröses-sárga, felső szárnyának foltosra többnyire csak apróbb pettyekből áll, a melyek sávot nem alkotnak, nősténye pedig kivált felső szárnyán zöldes eremeszínű. Budapest, Orsova, Puj, Vinkovce, Lipik, Fiume és Portoré környékén figyeltek meg. A Balkánon is röpül.

Egyik eperjesi hím sötét vöröses-sárga színű, pettyei és szalagjai az *alpina*-énál nagyobbak és szélesebbek; ez alighanem a var. *gracca* Stgr.-hez⁵⁾ tartozik. Ide vonható talán a következő három eperjesi példány is: 1. Hím, felső szárnya csaknem egészen fekete, mivel az alapszín csapán mellső szegélyén közel a tőhöz és az erek mentén tűnik elé; 2. Nőstény, szétfolyó fekete szalagokkal, úgy hogy a fekete szín az uralkodó; 3. Nőstény, melyen a fekete szín teljesen felülkerekedett, elannyira, hogy az alapszín csak az alsó szárny tövén válik némileg láthatóvá. Ez a 3. példány a törzsalakhoz úgy viszonylik, mint a var. *Erycinides* a *Dictynna*-hoz.

A törzsalaknak egyéb eltérései a következők: 1. Nőstény, melynek felső szárnyán a középsejt közepén levő petty a harántéren állóval egy nagy foltta tömörül (Budapest); 2. Hím, melynek alsó lapjain a felső jobb szárny erőteljes fekete sávja a bal-szárnyon csak két pont által jelzett (Budapest).

Hernyője kékes szürke, fehér pontokkal borított, feje barnás-sárga, 30 mm. hosszú; kitelevén május végéig és június végétől július végéig következő növényeken él: *Linaria vulgaris* (gyujtovány), *Artemisia campestre* és *abrotanum* (üröm), *Valeriana officinalis* (gyökönke), *Teucrium chamaedrys* (tavorja), *Plantago lanceolata* (utifű), *Verbascum* (farkkóró), *Stachys recta* (hunyász), *Trifolium montanum* (lóhere). *Bábja* zömök, fehéres-zöld, fekete pontokkal díszített.

Parasitája: *Eutachina larvarum* L. Diptera-faj.

1) A perzsa. 2) A dalmáciai. 3) Az ararati. 4) A délszaki 5) A görög.

Előfordul az összes szomszédországokban, még pedig: A.-Ausztria V—VI., VIII Morvaorsz. VI—VII. Szilézia VII. Galiczia VI. Bukovina VI—VIII. Románia VI—VIII. Bulgária V.

Elterjedési köre: Königsbergtől Algirig $56-35^{\circ}$ és Spanyolországtól Pekingig $10-135^{\circ}$.

A félelem szerepe a rovarvilágban.

Irta *Lambrecht Kálmán.*

A mióta a lélektan az emberen tanulmányozott lelki jelenségek eredményeit, a memyire lehet, kiterjeszti az állatokra is, ezeknek sok, eddig lelki megnyilvánulásnak vett életjelensége egyszerű reflexre redukálódik.

A félelem keltette lelki mozgalmak vizsgálata megdönt egy a rovarvilág életjelenségei közé tartozó, eddig tudatszerű jelenségnek hitt magyarázatot.

Ifj. dr. Feldmann Bódog a „Természettudományi Közlöny“ 1906. szeptemberi füzetében a félelemről értekezik. Értekezésének igen figyelemre méltó része így hangzik: „Nagyon valószínű, hogy azon jelenség, melyet *halálszínlelésnek* tartottak azelőtt, nem egyéb rémülés okozta mozdulatlanságnál. Nem tagadható ugyan, hogy a mozdulatlanság némely apróbb állatnak, mely főképp mozgásával árulja el magát ellenségeinek, hasznára van; mindazonáltal már eleve valószínűtlen, hogy alsóbbrendű állatok (például rovarok), annyira tisztában volnának a halál fogalmával, hogy annak állapotát *szándékosan* színlelnék. *Darwin* (hátrahagyott kézírata: Az ösztönről) gondos megfigyelés útján bebizonyította, hogy a halált színlelő és a valóban holt állat tagjainak elhelyezkedése nem egyező. Arról pedig, hogy a mozdulatlanság nem szándékos, mindenki meggyőződhetik. Hisz a bogarak között akárhány van, melyet türe tűzhetünk, melynek tagjait egyenként kitéphetjük, melyet gyertyaláng fölött lassan megpörköltetünk, a nélkül, hogy megmozdulna. Azt kellene tehát föltennünk, hogy a fortélyos állatok inkább tönkremennek, semhogy ravaszul kiszelt szerepükről megfeledkeznének.

Sokkal valószínűbb ennél, hogy a hirtelen veszélytől meglepett állatok a rémület folytán bénulnak meg. Ezen jelenséggel, melyet *kataplegiának* is neveznek, gyakran találkozunk az állat-

világban a magasabb szervezetű gerinceseknél is (pl. kecsége, sügér, fóka. *Romanes* adatai szerint.)

Fontosnak tartom ezt, mert egy eddig félreértett, illetve tudtommal nem is vizsgált állítást dönt meg. Az *Anobium pertinax* ugyanis híres volt eddig gróf Lázár Kálmán szerint „példátlan röstségén kívül makacsságáról, mit talán részben félénksége idéz elő. Ha csak reá lehelünk is, azonnal bevonja fejét, csápjait leereszti s huzamos ideig teljes dermedtségben vesztegel. Ha érintjük, alábukik s oly mozdulatlan marad, mint egy hulla. Ily helyzetben bármit tegyünk vele, még sem adja fel szerepét, természetbúvárok számtalan kísérletet tettek vele, mind hasztalan, később elveszni, hogysen megmozduljon. Békén hagyva, csakhamar felocsudik s odább mászik.“¹⁾ Lázár helyes nyomon indul, midőn azt hiszi, hogy a halálszínlelést részben félénksége idézi elő. De ő is oda téved, a hová a többi entomologus, midőn így ír: „még sem adja fel szerepét“; azonban akaratlanul is visszazökken a helyes kiindulási pontba a „felocsudik“ kifejezés használatával. A mai tudományos felfogás a *halálszínlelés* alapján áll. Lósy József így ír a magyar Brehm IX. kötetének 105. oldalán: „Az *Anobium* . . . lábainak a feje öt épséges, osztatlan izból van összetéve, azokat a testéhez szoríthatja, úgy a csápot is, mert holtat színlelni ügyesen tud stb.“

Arról nincs tudomásom, hogy újabban valaki bővebb vizsgálatokat végzett volna e tárgyban; épen ezért szükségesnek tartottam szóvá tenni, mert igen fontosnak tartom a jelenségek igazi okát megérteni, jelen esetben leszállítani a maguk értékére. Nem akadályoz engem az állati élet jelenségeinek öntudatos magyarázatában semmiféle dogmatikus felfogás. De az igazság érdekében elfogadhatóbbnak tartom a „*halálszínlelés*“ illetén magyarázatát. Tényekből indul ez ki, erősebb, szilárdabb alapon áll, mint a „*halálszínlelés*“ feltevése, melynél az állat öntudatnál létét mi sem bizonyítja.

¹⁾ Gróf Lázár Kálmán: „A halál hírnöke“ Term. Tud. Közl. 1877. 455—457 l.

Magyarország szú-féléi.

Irta Csiki Ernő.

V.

2. nemzetség: Hylesinini.

Az előtor háta oldalt nem szegélyezett; a szárnyfedők a csücsön meredeken lefelé hajlottak, tözegélyük rovátkolt vagy felhajló és fogazott. A fej kissé megnyúlt, felülről látható. A csápbunkó ízei többnyire jól láthatók. A középső csípők egymástól elválasztottak. Az első lábszár külső széle fogazott vagy legalább a végén egy kifelé irányult foggal fegyverezett.

A nemek meghatározó kulcsa:

1. A csápok bunkója három elkülönített, sokszor oldalt kihúzott, ízből áll 2
- A csápok bunkója tojásdad alakú, ízeit egyszerű gyűrűk választják el vagy egyáltalában nem osztott 3
2. Azelőtor oldalán kiemelkedő szemesék vannak. A szárnyfedők pontsorai sokszor elenyészők, a közterecskéket hátul legfeljebb apró szemesék borítják. A csápbunkó tágan ízelt.
 1. **Phloeopthorus.**
- Az előtor oldalán nincsenek kiemelkedő szemesék. A szárnyfedők pontsorai erőteljesek, a keskeny közterecskéken hátul részben apró tüskeszerű fogaeskák vannak. A csápbunkó ízei sűrűn állanak
 2. **Phtorophloeus.**
3. A szárnyfedők tőele felhajló és fogaeskázott 4
- A szárnyfedők tőele alig felhajló és csak rovátkos. A test felül hosszú szőrökkel sűrűn fedett.
 13. **Hylurgus.**
4. A szárnyfedők fogaeskázott tőele a paizsoeska felé erősen befelé hajló és a paizsoeskánál szélesen megszakított 5
- A szárnyfedők fogaeskázott tőele majdnem egyenes, a paizsoeska mellett kissé öblös és nem vagy csak kissé megszakított 11
5. A szemek belső széle öblös
 3. **Phloeosinus.**
- A szemek belső széle nem öblös 6
6. A szárnyfedők közepüktől a csücsig fokozatosan lehaj-

- lók, a has tövétől a csúcs felé emelkedő. Az előtor hátát elül néhány reszelőszerű szemese fedi. 4. **Hylesinus.**
- A szárnyfedők csúcsa meredeken domború, a has vízszintes --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 7
7. A test felül (foltosan) és alul pikkelyekkel fedett. Az előtor hátán elül néhány reszelőszerű szemese van. 5. **Pteleobius.**
- A test felül és alul szőrös--- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 8
8. Az előtor háta harántos, fénylő, egyszerűen pontozott, elül befűződött. A szárnyfedőkön sorokban elhelyezett szőrökkel --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 9
- Az előtor háta előrefelé keskenyedő, fénytelen, felül ránczoltan pontozott. A szárnyfedőkön sörtesorok vannak 10
9. Az előtor háta elül a közepén nem öblös. Az orrmány közepén hosszanti él emelkedik ki. 6. **Myelophilus.**
- Az előtor háta elül a közepén öblös. A homlok közepén gödröske van. 7. **Dendroctonus.**
10. Az előtor háta harántos, elül nem befűződött. A szárnyfedők fogacsázott tőle alacsony, a barázdák erőteljesen pontozottak. 8. **Hylastinus.**
- Az előtor háta olyan széles, mint hosszú, oldalai elül befűződtek. A szárnyfedők fogacsázott tőle erősen kiemelkedő, a barázdák finoman pontozottak. 9. **Kissophagus.**
11. A szemek elül nem kikanyarítottak. Az előtor hátán elül egyes kiemelkedő szemesék vannak. A szárnyfedőket sorokban elhelyezett felálló fehér szőrök fedik. 10. **Hypoborus.**
- A szemek elül mélyen kikanyarítottak, sokszor majdnem kettéosztottak. Az előtor hátán nincsenek kiemelkedő szemesék vagy dudorkák. A szárnyfedőkön nincsenek felálló sörték, legfeljebb testhez simulók --- --- --- --- 12
12. A szárnyfedők korongja erőteljesen pontozottan barázdás, a csúcson a közterek domborúak és némelykor egyes kiemelkedő szemesékekkel fedettek. 11. **Carphoborus.**
- A szárnyfedők korongjának barázdái elmosódtak, a csúcson nincsenek kiemelkedő bordák vagy szemesék. **Polygraphus.**

Adalék Magyarország Hemiptera- faunájához.

II.

Irta *Lőrincz Albert*.

Fam. **Lygaeidae.**

Lygaeus equestris Fabr. Bpest, Arad, Hatvan, Félégyháza, Harta, Köhidgyarmat, Tatatóváros, Szulyó, N.-Szöllős, Nagy-Ág, Szegimalom, — *albomaculatus* Goeze. Budapest, Mezőkövesd, Visegrád.

Geocoris dispar Waga. Polhora.

Heterogaster Urticae Schill. Visegrád

Rhyparochromus chiragra Fabr. Arad, Csongrád, T.-Alpár.

Lamprodema maurum Fabr. Bpest: Farkasvölgy.

Stignocoris rusticus Fall. Árva-Váralya.

Peritrechus gracilicornis Put. Bpest, Lágymányos, — *nubilus* Fall. Csongrád, T.-Alpár.

Microtoma atrata Goeze. Bpest, Déva.

Trapezonotus dispar Stal. Bpest.

Calyptonotus Rolandri L. Bpest, Félégyh., T.-Alpár.

Aphanus lynceus Fabr. Visegrád, Mátrakékes, Köhidgyarmat, — *alboacuminatus* Goeze. Bpest, Félégyháza, N.-Szöllős, N.-Komlós, — *vulgaris* Schill. Bpest, T.-Alpár, Tatatóváros, Kassa, N.-Szöllős, — *Pini* L. Bpest, Arad, Köhidgyarmat, Paks, Szulyó, Vratna, Kassa, N.-Szöllős, — *phoeniceus* Rossi Bpest.

Beosus maritimus Scop. Bpest, Szeged.

Emblethis Verbasci Fabr. Szegimalom. — *denticollis* Horv. Bpest (Lágymányos), Békás-Megyer.

Drymus silvaticus Fabr. v. *picinus* Rey. Baja.

Scoloposthetus pictus Schill. Bpest, Tr.-Tepliez.

Pyrrhocoris apterus L. Bpest, Félégyháza, Hatvan, Csongrád, Harta, Czegléd, Eger, Arad, Tatatóváros, Kassa, N.-Szöllős, N.-Szt.-Miklós, Fruska-Góra, — *margínatus* Koi. Bpest, Eger, Beczkó, Monor, Koroncs, Déva.

Fam. **Tingitidae.**

Stephanitis Pyri Fabr. Harta, Tatatóváros.

Tingis ciliata Fieb. T.-Tepliez.

Catoplatus carthusianus Goeze. Hatvan.

Fam. **Gerrididae.**

Velia virulorum Fabr. Kőhidgyarmat. — *currens* Fabr. Mehádia.

Gerris rufoscutellatus Latr. Hatvan. Aquincum, N.-Szöllős, Mehádia, — *thoracicus* Schumm. Félégyh., Aquincum, Kőhidgyarmat, N.-Szöllős.

Fam. **Reduviidae.**

Reduvius personatus L. Félégyháza, Czegléd, Hódmezővásárhely, Tétény, Hatvan, Arad, Zólyom, N.-Komlós, Mehádia.

Pirates hybridus Scop. Csongrad, Bpest (Szépvölgy, Farkasvölgy).

Harpactor iracundus Poda. Bpest, Visegrád, Tatatóváros, Kőhidgyarmat

Prostemma guttula Fabr. Hatvan, Eger, Szépvölgy, Harta, Baja, Mehádia, Fiume.

Nabis apterus Fabr. Bpest (Szépvölgy), Visegrád, Beczkó, N.-Szöllős, *lativentris* Boh. Zsombolya, — *ferus* L. Bpest.

Fam. **Cimicidae.**

Cimer lectularius L. Bpest, Kassa, Brassó.

Anthocoris pilosus Jak. Tatatóváros, — *nemoralis* Fabr. N.-Szöllős.

Triphleps majuscula Reut. Tatatóváros.

Fam. **Capsidae.**

Notostira erratica L. Kőhidgyarmat.

Trigonotylus ruficornis Geoffr. Tatatóváros.

Leptoterna dolabrata L. Kassa.

Lopus gothicus L. Kassa.

Adelphocoris lineolatus Goeze. Bpest, Mezőkövesd, Hatvan, Harta, Acsalag, Kőhidgyarmat, — *seticornis* Fabr. Hatvan, Harta, Kőhidgyarmat, Szerednye.

Calocoris bipunctatus Fabr. Kőhidgyarmat, N.-Szöllős, — *affinis* H-Sch. Baróth, — *fulvomaculatus* De Geer. Kassa.

Pycnopterna striata L. Visegrád.

Brachycolenus scriptus Fabr. Sárvár, Szegimalom.

Stenotus binotatus Fabr. Kőhidgyarmat.

Lygus pratensis L. Vratna, Árva-Váralya, Nagy-Szöllős, — *Kalmi* L. Bpest, Árva-Váralya, Fiume.

Poeciloscytus unifasciatus Fabr. Kőhidgyarmat.

Liocoris tripustulatus Fabr. Nagy-Szöllős.

Capsus ruber L. var. *danicus* Fabr. Félegyháza, Hatvan
Kassa. Szegimalom, Korones, N.-Szöllős.

Strongylocoris leucocephalus L. Kőhidgyarmat.

Fam. **Saldidae.**

Salda saltatoria L. Tatatóváros.

Fam. **Naucoridae.**

Naucoris cimicoides L. Bpest, Félegyh., Aquincum.

Fam. **Nepidae.**

Nepa cinerea L. Bpest, Félegyh., Hatvan, Kőhidgyarmat,
T.-Teplitz.

Ranatra linearis L. Félegyháza, Dubova.

Fam. **Notonectidae.**

Notonecta glauca L. Bpest, Félegyh., Czegléd, Szt.-Endre,
T.-Alpár, Visegrád, Trecsén-Teplicz, N.-Szöllős, Futak, Fruska-
Góra.

Plea minutissima Fabr. T.-Alpár.

Fam. **Corixidae.**

Corixa Geoffroyi Leach. Bpest, Félegyh., Hatvan, Czegléd,
N.-Szöllős, — *hieroglyphica* Duf. Bpest, Félegyh. — *Linnei* Fieb.
Aquincum. — *striata* L. Bpest (Szépvölgy). — *Fallénii* Fieb. Félegyháza, Hódmezővásárhely

Fam. **Jassidae.**

Acocephalus nervosus Schrk. N.-Szöllős.

Tettigonia viridis L. Korones.

Ledra aurita L. Fruska-Góra

Fam. **Membracidae.**

Centrotus cornutus L. Visegrád.

Fam. **Cercopidae.**

Tricephora nactata Germ. Bpest, Visegrád, Soborsin, Lajos-
komárom, Monor.

Lepyronia coleoptrata L. Hatvan, Köhidgyarmat, N.-Szöllős
Aphrophora Salicis De Geer. Futak, Fruska-Gora.

Ptyelus spanarius L. Hatvan, Köhidgyarmat, -- var. *leucophthalmus* L. Köhidgyarmat, — *lateralis* L. Hatvan, — *margi-nellus* Fabr. Hatvan, Köhidgyarmat, Muraszombat

Fam. Cicadidae.

Tettigia Orni L. Zelenika.

Cicada plebeja Scop. Zelenika.

Tibicen haematodes Scop. Mehádia.

Fam. Fulgoridae.

Tettigometra macrocephala Fieb. Szegimalom.

Micrerodus nasutus H.Sch. Visegrád, Szépvölgy, Soborsin.

Újabb tapasztalataim a tücsökről.

Irta Dudinszky Emil.

A *Gryllus campestris* életmódjáról még 1902-ben (Rovartani Lapok IX. 194. l.) írtam egynéhány sort, ezeket még újabbakkal akarom pótolni. Azon rovarok közül, melyeket táplálécul használ, a következőket sikerült megállapítanom: *Bombus lapidarius*, *Pompilus vaticus*, *Musca vomitoria* és *laesor*, *Anthomyiák*, *Chaerocampa porcellus* és *Sphinx Ligustri* hernyói. A *Mamestra leucophaea* hernyójának evésénél láttam, hogy a nőstény tücsök a hernyó végét fogta és lassan-lassan a fejig haladt, mikor vergődött. mellső ballábát rátette és így mintegy fogva tartotta. Ugyanakkor láttam, hogy a hátsó lábát a bélsár gyors eltávolítására és ellökésére használja. Láttam, mikor a *Gryllus* a *Saturnia Pyri* nőstényének rontott és potrohát átharapta s egynéhány tojást feltört. A szőrös hernyókat nehezebben támadja meg.

A hímek és nőstények számaránya, a mint több esetben megfigyeltem, olyan mint 1 : 1.

Több nőstényt találtam, melyek a fejlettség szaka előtt

vörösbarna testűek voltak, vagy melyeknek szárnyai egészen sárgák voltak, később megfehéredtek és azután megbarnultak.

A hímek és nőstények nemcsak nagyság tekintetében különböznek egymástól, hanem szín, karesúság tekintetében is.

Színre nézve a nőstényeknél több eltérést találtam, mint a hímeknél, de azért mégis két csoportba oszthatók, t. i. vannak sötétebbek és világosabbak. Erő tekintetében vannak különösen hímek, melyeket harezolóknak nevezhetnénk, mert bátorságuk s erejük által tűnnek ki. Ezek gyakrabban erősebben czipelnek. Megtörtént, hogy egy másik, harmadik hímnek neki rontanak s elhalgattatják vagy közelükből elűzik. A nőstények közül is vannak erősebbek, melyek társaikat könnyen támadják. Hogy ilyen támadásoknak kell lenniök, magam láttam, de találtam hímeket, melyeknek elrongyolódott szárnyaik voltak, sőt olyan *Gryllusok*at is találtam, melyeknek nem volt meg minden lába, bizonyos, hogy az erősebbek leharapták azokat. Nőstényeket találtam, melyeknek tojócsöve hibás volt, sőt majdnem egészen hiányzott, amit szintén az erősebb állatok okozhattak.

A *Gryllus campestris* a fejlettség fokán a párzás előtt közvetlenül roppant falánk, a nőstény e tekintetben még fölülmulja a hímét. Ezen falánksági idő körülbelül 4—5 napig tart és ezen időben legkisebb mértékben sem válogató. Egy-két esetben azt is tapasztaltam, hogy a párzás idején a nősténynek potroha világosabbnak tűnik fel. Ez azonban rövid ideig tart és nehezen vehető észre. A párzás idején, még pedig a végén a nőstény bizonyos nyugtalanságot árul el, ide s oda ugral.

A nősténynek életkora valamivel hosszabb, mint a hímé, a különbség körülbelül 4—5 nap.

Mint érdekes jelenséget említem még, hogy különböző szárnyú nőstényeket találtam. Különösen kettőről akarok egy-két szót mondani. Az egyik nősténynek jobboldali szárnya hosszabb volt, mint a baloldali, a jobboldali hegyes, a rövidebb tompa; egy másik nősténynek szárnyfedője, a mely rövidebb és végén kinetszett volt. Mindkét esetben a hosszúság tekintetében észrevehető különbség 3 mm., mert a jobboldali szárny 15 mm., a baloldali 12 mm. A heteroalátus nőstények hosszabb ideig éltek, mint a rendes szárnyú *Gryllusok*. A döglött *Gryllusokról* említhetem, hogy a hímeknél a szájbán volt a legtöbb lárvája a *Sarcophaganak*, a nőstényeknél ellenben a peterakó tövében.

Adalék Magyarország Orthoptera- és Neuroptera-faunájához.

Irta *Olasz Károly*.*)

Tisztem volt az elmúlt évben Csada Imre társammal együtt egyenes és reczészárnyú rovarokkal foglalkozni. Ez alkalommal — hozzá véve társaim gyűjtését is — sikerült 48 Orthopterafajt 720 példányban és 14 Neuropterafajt 196 példányban összegyűjteni. E fajok névjegyzékét előfordulási helyeikkel együtt közé tenni az egyes fajok földrajzi elterjedésének pontosabb ismerete czéljából szükségesnek tartom.

A meghatározás nagy munkájában Kuthy Dezső, muzeum örök úr volt szíves segédkezni. Fogadja ez alkalomkor is e kiváló munkálkodásáért igaz köszönetem és hálám kifejezését.

I. Orthoptera.

Labidura riparia Pall. Tiszaalpár, Mezőkövesd.

Labia minor L. Kiskunfelegyháza, Nagyszaláncz.

Forficula auricularia L. Budapest, Kkfélegyháza, Szeged, Csongrád, Arad, Soborsin, Tatatóváros, Kőhidgyarmat, Mura-szombat, Beczkó, Vratna, Zólyom, Árvaváralja, Trenesén-Tepliez, Bártfa, Korones (Zemplén vm.), Beregszöllős, Dévakolez, Bálványos fürdő, Dubova, Zsombolya, Nagykomlós, Fruska-Góra.

Anechura bipunctata Fieb. Kőhidgyarmat.

Ectobia lapponica L. Visegrád, Arad, Kőhidgyarmat, Monok. — *livida* Fab. Budapest, Soborsin.

Aphlebia maculata Schreb. Visegrád, Arad, Zólyom, Kassa.

Phyllodromia germanica L. Mosonszentpéter.

Periplaneta orientalis L. Hatvan, Eger, Rakos, Paks, Tatatóváros, Mosonszentpéter, Pécs, Szerednye, Kassa, Királydaróc, Bártfa, Zsombolya, Nagyszentmiklós, Nagykomlós.

Loboptera decipiens Germar. Zelenika.

Mantis religiosa L. Budapest, Visegrád, Csongrád, Bálványos fürdő.

Tryxalis nasuta L. Czegléd, Szolnok, Hatvan, Tiszaalpár, Dubova.

Stenobothrus nigromaculatus var. *Istriana* Krauss. Dubova. — *geniculatus* Eversm. Czegléd. — *morio* Fabr. Domogled, Dubova

*) Dolgozat a budapesti Paedagógium biológiai laboratóriumából.

— *viridulus* L. Helpa, Tömösi szoros, Bálványos f., Domogled, Dubova. — *rufipes* Zetterst. Soborsin. — *bicolor* Charp. Eger, Kkfélegyháza, Kőhidgyarmat, Tatatóváros, Máriaczell, Árvaváralja, Vratna, Szent Anna-tó, Tömösi szoros, Futak. — *biguttulus* L. Szulyó, Tr.-Tepliez, Árvaváralja, Nagyszöllős. — *dorsatus* Zetterst. Budapest, Orosháza, Trencsén, Koroncs (Zempl. vm.), Dévakolez. — *parallelus* Zetterst. Vratna, Árvaváralja, Nagyszöllős.

Gomphocerus rufus L. Eger, Szentendre, Szulyó.

Epaeromia strepens Latr. Zelenika.

Acrotylus insubricus Scop. Szentendre.

Oedipoda coeruleascens L. Tiszaalpár, Szentendre, Máriaczell, Trencsén-Tepliez, Dubova, Zelenika.

Pachytylus nigrofasciatus De Geer. Tiszaalpár.

Psophus stridulus L. Vratna, Helpa, Tusnád, Tömösi szoros, Domogled, Dubova.

Cuculligera hystrix Germ. Zelenika.

Aceridium tartaricum L. Zelenika.

Caloptenus italicus L. Budapest, Harta, Szentendre, Hatvan, Tiszaalpár, Orosháza, Mesterszállás, Csongrád, Kőhidgyarmat, Balatonfüred, Nagyszöllős, Fehéregyháza, Dubova, Fiume, Zelenika.

Tettix bipunctatus L. Budapest, Helpa.

Orphania denticauda Charp. Vratna, Dévakolez.

Isophia speciosa Fieb. Bálványos fürdő, — *brevipennis* Brunn. Zelenika.

Acrometopa macropoda Burm. Zelenika.

Phaneroptera falcata Scop. Harta, Fehéregyháza.

Locusta viridissima. L. Budapest, Hatvan, Soborsin, Arad, Mezőkövesd, Csongrád, Paks, Lajoskomárom, Kőhidgyarmat, Mosonsztpéter, Zólyom, Kassa, Maroskecze, Tusnád, Mehádia, Dubova, Nagykömlős, Futak, Zombolya. — *caudata* Charp. Tétény, Arad, Lajoskomárom, Muraszombat, Királydaróc, Mehádia, Nagykömlős. — *cantans* Fuessly. Vratna.

Thamnotrizon apterus Fab. Mezőkövesd, Vratna.

Platycleis grisea Fab. Beczkó, Trencsén. — *affinis* Fieb. Tiszaalpár.

Decticus verrucivorus L. Kőhidgyarmat. Csurgó, Vratna, Helpa, Kassa, Vásárhely (Zempl. m.), Bártfa, Bálványos fürdő, Tömösi szoros, Maroskecze, Tusnád, Domogled.

Ephippigera vitium Serv. Budapest, Visegrád, Hatvan. Domogled, — *sphacophila* Krauss. Zelenika.

Gryllus campestris L. Budapest, Visegrád. Félegyháza, Csongrád, Szt.-Endre, Eger, Hatvan, Köhidgyarmat, Tatatóváros, Pécs. Lajoskomárom, Trecsén-Tepliez, Helpa, Dubova, Fruska-Góra. — *desertus* Pall. Budapest, Harta, Hatvan, Arad, Eger, Visegrád, Csongrád, Orosháza, Muraszombat, Köhidgyarmat, Tatatóváros, Nagyszöllös, Királydarócz, Dévakolez. Nagykömlös, Dubova, Fruska-Góra. — *domesticus* L. Nagyszöllös, Beregszöllös.

Gryllotalpa vulgaris Latr. Soborsin, Harta, Hatvan, Budapest, Csongrád, Muraszombat, Csurgó, Tatatóváros, Mosonszentpéter, Zólyom, Szerednye, Domogled, Futak.

Neuroptera.

Neuronia reticulata Linn. Visegrád.

Grammotaulius atomarius Fabr. Bp. Római-fürdő.

Linnophilus rhombicus Linn. Acsalag. — *griseus* Linn. Balatonfüred.

Hydropsyche guttata Piet. Visegrád.

Rhaphidia flavipes Schneid. Visegrád, Kkfélegyháza.

Panoia communis L. Csongrád, Köhidgyarmat, Pozsony. — *germanica* L. Bálványos-fürdő.

Acanthaclicis occitanica Vill. Hatvan.

Myrmecaelurus trigrammus Pall. T.-Alpár.

Myrmeleon europaeus Me. Lachl. Hatvan, Acsalag, Tatatóváros.

Osmylus maculatus Fabr. Fruska-Góra.

Hypochrysa nobilis Heyd. Visegrád.

Chrysopa vulgaris Schneid. Visegrád.

Különfélék.

A Krancher-féle entomologiai évkönyv és naptár 16. évfolyama 1907-re megjelent szokott gazdag tartalommal. Az általános érdekű közlemények közül kiemelendők: Hogyan kell az entomológiát üzni, *Meyer*-től; biologiai gyűjtemények (utasítás), *Würt*-től; a mimicry-kérdéshez, *Cramer*-től; nevezetes gubacsokról, *Rudow*-tól. A lepkészeti részben a többi közül: Kópálban található megmaradt lepkékről értekezik *Evers*: *Crocallis elinguariáról* *Gaukler*; a *Rebelia plumella*-hím nemzőszervéről

Meixner: a coleopteologiai részben: a bogarak színéről, *Kuhnt*; *Tenebrio molitor*ról, *Meixner*: a hangyák falánkságáról ír *Stroh-meyer*: Brünn környékének légyfaunáját összeállította *Landroch* stb. stb. A bogarászok jó hasznát vehetik *Krausz* havi utasításait, a ki ez alkalommal tárgyalja a Staphylinidae, Quedidae Halcidae és Chrysomelidae családokat A csinos kötésű könyv, ára 1 márka 60 fillér.

Nagyszerű lepkegyűjteményt ajándékozott William Schausz a washingtoni nemzeti muzeumnak. A gyűjtemény csak közép- és délamerikai éjjeli lepkékre szorítkozik, melyeket az ajándékozó 20 év alatt nagy buzgalommal gyűjtött. Gyűjteménye 60,000 példányt foglal magában s állítolag megér négy millió koronát.

Az Osmiák és a csigaházak. Tudvalevő dolog, hogy az *Osmiák* némelyike a csigaházakban is fészkel. A csigaházak közül, melyekben *Osmiákat* találtam, a következőket említem meg: *Helicoena pomatia*, *Tachea austriaca* egy kis aberatiójában, a melyik csak némileg különbözik a rendes *Tacheától*, t. i. abban, hogy valamivel alacsonyabb, tompább és csavarodásai valamivel szeleesebbek. A *Tachea austriaca* aberratio *obtusában* találtam olyan hímeket, melyek valamivel nagyobbak voltak. A szelesebb csavarodásban kényelmesebb a fejlődés. Az *Osmiák*, a mint ezt egynéhány esetben tapasztaltam, a *Tachea austriaca* var. *lutescent* szivesebben felkeresik, mint a sötétebbet. *D. E.*

Az Oryctes nasicornisról. A legnagyobb nőstény, melyet találtam 38 mm. hosszú, a legnagyobb hím 30 mm., a legkisebb nőstény 30 mm., a legkisebb hím 25 mm., nagyon kis szarvval, alig 5 mm. hosszú. A középhosszasságú hímek 33—34 mm. A legkisebb hím testének hosszúsága és szarvának hosszúsága között az arány olyan mint 5 : 1. A középhosszúság a hímeknél az arány olyan mint 34 : 12. A legkisebb nőstényeknek előtóra nagyon gyöngén fénylő és gyöngén gödrös. Egyik érdekes alakváltozata az *Oryctes nasicornisnak* az, amelyiknek torán levő kiemelkedés sehol sem bir nyujtvánnyal, hanem a kiemelkedés egyenes és a szárnyakon nyoma sincs a barázdálódásnak. *D. E.*

London a lepkék városa. A hideg és számító angol kedves és poétikus gondolatra jutott. A velencei galambok mintájára száz meg száz fényes szárnyú — pillangót bocsátott szabadon a várost díszítő parkok bokrai között. Pompás látvány volt, amint a sokszínű pillangók libegve szállottak egyik virágról a másikra, körülengték a sétálókat, ellepték a bokrokat. Az első kísérlet tehát fényesen sikerült, s általános tetszésre talált. A kertek felügyelősége elhatározta, hogy ezt a tervet állandósítani fogja. E célból Searnborough mellett egy farmot építtetett, amelyben London kertjei számára mindentéle színű és nagyságú pillangót nevelnek, az egyszerű káposztalepkétől kezdve a legpompásabb forróövi pillangóig. Jelenleg 20 ezer élő lepke és 40 ezer tarta-

lékgubó van a telepen. A nagyvilág Velenczét a galambok városának nevezi, London pedig nensokára a sokszínű pillangók városa lesz.

Elektromos moszkító-irtás. Az elektromosság újabb érdekes alkalmazásáról írnak az amerikai lapok. Tudvalevő, hogy a kis moszkító egyike a legveszelmesebb állatoknak. A hol nagy tömegben megjelenik, ott minden módon hadakoznak ellene az emberek, mert ez a kis rovar terjeszti a maláriát. Legújabb és igen sikeres irtása elektromos úton történik. Az irtószerkezet egy elektromos lámpa, a melyet lánczok vesznek sűrűn körül. A lánczokban is elektromos áram kering. A lámpa fénye tömredék rovarra csal oda, a melyek a sűrű lánczokhoz ütköznek és így testüket is átjárja a villámos áram. Ettől azután elpusztulnak és nagy tömegben hullanak a földre. (B. H.)

Ritka tuniszi lepke. Kostka László, izsáki földbirtokos, ki annak előtte buzgón foglalkozott entomogiával és ornithologiával is, 1904-ben őszkor Tuniszba utazott és magával vitte Ujhelyi Józsefet, a Magyar Nemzeti Múzeum praeparator-segédét is. Ennek rovarászati zsákmánya igen esekély volt, de akadt közte oly lepkefaj, melynek a Staudinger-Rebel-féle katalógus szerint csak egyetlenegy hím-példánya ismeretes. Ez az *Ortholitha datinaria* Obth., melynek egy párját (♂♀) Tunisz városában fogta Ujhelyi október hó végén, a mint a kávéház kivilágított ablakának repültek. Oberthür (Etudes d'Ent. XIII. p. 32 pl. 6. fig. 47) *Eubolia datinaria* néven írta le, megemlítvén, hogy az első példányt Datin 1888. november havában Algirban Kafen fogta es *Ortholitha cervinata* Schiff.-nek tartotta, attól azonban, mely Algirban, nevezetesen Lambésen nyáron fordul elő, Oberthür szerint különösen ama két igen finon fehéres vonal által különbözik, a mely az elülső szegélytől a belső szegélyig lefut, határolva a sötétebb színű középsávot, a melynek közepén világos színű hely van. Rebel a *datinaria*t helyesen az *Ortholithák* közé sorolta a *cervinata* mögé es felveti a kérdést, vajjon nem annak csak szürke eltérése-e. Semmi esetre se az, sőt az előttem levő két példány pontosabb vizsgálata után egészen határozottan jó fajnak mondhatom. A tuniszi ♂ sötétebb szürke, mint Oberthür ábrája, azaz barnásszürke, a ♀ csaknem teljesen megfelel annak. A rajzolat csaknem tökéletesen összevág a *cervinata*-éval, csakhogy azt a finon tiszta fehér vonalat, mely a főteret s a középsávot jobbra-balra határolja, alig észrevehető fehéres vonal pótolja. A középsáv nagy részét az alapszín tölti be, illetőleg szinte kettős sávvá idomítja; a középsáv külső szegélye kevésbbé hullámos, csaknem egyenesen hajlott lefolyású. A szegély előtti zezugos vonal közelebb esik a szegélyhez es nem oly csipkés mint a *cervinata*-nál, a rojt előtti hullámos fehér szegélyvonal egészen egyenes lefutású a felső szárnyon, az alsó szárnyon szintén hullámos; a hím csáppja pedig bozontosabb. Fonákja szürkés, illetőleg barnás.

A. Aigner Lajos.

A futóbogarak tenyésztése petéből Lapouge G. francia bogarász szerint, igen kényelmes és egyszerű. Először is félig nedves földdel, félig mohával megtöltiünk egy virágeserepet, a fenékén levő nyílást jól bedugaszoljuk vattával s a eserepet megnehezített tányérral befedjük s ezzel kész a *Carabus* ágya. A eserépbén 10—12 bogarat lehet elhelyezni, melyek esigákkal és férg kkel esetleg bogyókkal vagy egyéb gyümölcsessel táplálhatók. A megtermékenyített nőstényeket más hasonló eseréphez helyezük át s időnkint (8—10 nap múlva) kivesszük a meglehetősen nagy tejszínű petéket és lehetőleg egyenkint apróbb jól elzárt eserépbé helyezük, a mely igen finom földet és mohát tartalmaz. Az álezák felnevelése nehézség nélkül történik, hogyha mindig elegendő táplálékot kapnak. Háromszori vedlés után elbábozódnak és 2—4 hét múlva megjeleNIK a kész bogár.

Amerikából magyar levelet intéztek szerkesztőségünkhöz, a melyet itt szószerint lenyomatunk: »26 Aprifis 1906. *Rovartani Lapok, Budapest, Hungary. A kiadóhivatalára*: Kedves Urak: Egy mutatványszámot *Rov. Lap.*-ból kívánom látni. Küld ezt nekem, és léssen az én nagy örömem köszönni néktek; és örömem van is elküldeni pamfleteket eseserélésül e levéllel. Ti engedelmes szolgatok *William Merrill, Naturalist, West Newbury, Massachusetts, U. S. A.*» A levélíró titkára a nevezett városban fennálló természettudományi egyesületnek; előzékenységére vall, hogy levelét magyar nyelven írta, a fogalmazványt nyilván oly egyén fordította le, a ki valamikor tudott magyarul.

A hártvásszárnyúnak szúrásáról. Gyöngé szúrása volt egy *Crabro*-nak, mely egy nagy *Tipulát* vitt magával; a *Tipula* sokkal hosszabb volt, mint a *Crabro*; ez állatnak szúrása 1½ napig volt érezhető. A *Polistes gallicus* dolgozóinak nem volt erős a szúrása s 2—3 napig volt érezhető, a királynéé azonban 5—6 napig, de sohasem erősen. Nagyon esodálkoztam a *Bombus terrestris* dolgozójának szúrásán; a fájdalmat két napig éreztem, de daganat nem volt, máskor nagyon erősen éreztem. A *Vespa crabro* azon dolgozóinak szúrása, melyeknek fejpajzsán fekete foltok voltak, nagyon gyöngé Mivel ritkák ezen állatok, figyelemmel voltam a szúrásukra. *D. E.*

Irodalom.

Reitter, Edm., Dreizehn neue Coleopteren aus der palaearktischen Fauna. (Wiener Entom. Zeitg. XXV., 1906. p. 237—244.)

13 paläarktikus új bogárfaj leírása, ezek között faunaterületünkbelől való is van: *Apholeuonus Knoteki* a Krbljine planina egyik barlangjából (Bosznia), *Hypophloeus unicolor* var. *pseudocastanus* Görögország, Bosznia és Hercegovinából.

Csiki E.

*

Krauss, Dr. Herm., Zwei neue Höhlenkäfer aus dem mitteleuropäischen Faunengebiet. (Wiener Entom. Zeitg. XXV., 1906. p. 257—260).

Két új *Anophthalmus* leírása, az egyik (*Erebus*) Stájerország-ból való, a másik (*An. Budae hercegovinensis*) Hercegovinából, a Velez planina egyik barlangjából való.

Csiki E.

*

Zoufal, Vl., Zwei neue Färbungsvarietäten von *Rosalia alpina* L. (Wiener Entom. Zeitg. XXV., 1906, p. 264.)

Az új színeltérések egyike (*ab Kyselyi*) a nyitrai Podhrágy-ról való, ennél a középső harántesík mögött egy apró foltocska van, a csücsön levő folt hiányzik, az *ab. Gelineki* Hercegovinából származik (Nevesinje: Bisina, Prenj-planina: Ruiste), ez olyan mint az *ab. Pici*, esakhogy a középső harántesíket, a mögötte levő apró foltot és a szárnyfedőcsücsi foltot keskeny fekete sáv köti össze.

Csiki E.

„ROVARTANI LAPOK“

XIII. Band. 9. Heft. November 1906.

S. 179. **L. v. Aigner-Abafi**: Die Tagfalter Ungarns. XVI. *Melitaea Cinxia* im ganzen Lande häufig, zuweilen auch in II. Generation, seltener ist die sehr verdunkelte ab. *Horváthi* Aign., sowie die wenig gezeichnete ab. *Uhryki* Aign. *M. Arduinna* var. *rhodopensis* kommt nur in Kroatien vor, die Stammform von Armenien bis Mittel-Asien. *M. Phoebe* Kn. überall in 2 Generationen, die kleinere II. Gen. ist var. *parva* Gerh. (= *minor* Frey, *nana* Stgr.), während die äusserst kräftig gezeichneten ♀♀ von Mehadia zur var. *occitanica* gehören dürften, sehr dunkle Stücke bilden wohl Übergänge zur var. *caucasica*, die noch dunklere ab. *melanina* kommt bei Budapest und in Dalmatien vor. L. Anker fand s. Z. ein fast ganz schwarzes ♀; Übergänge zur var. *aetherea* treten bei Mehadia und in Kroatien auf, sehr selten ist die sehr wenig gezeichnete ab. *Geyeri* Aign. *M. gilyma* erscheint in 2—3 Generationen, ziemlich häufig ist die var. *alpina*, bei Budapest auch die var. *occidentalis*, im Süden die var. *persea* Koll. (v. *dalmatina* Stgr., *araratica* Stgr.), gleichfalls im Süden fliegt var. *meridionalis* und ein transibus zur var. *gracea*.

S. 185. **K. Lamprecht**: Die Bedeutung des Schreckes bei den Insekten. Auf Grund neuerer Forschungen sucht der Verfasser nachzuweisen, dass das sogenannte Totstellen mancher Käfer (*Anobium pertinax*) nicht absichtlich erfolgt, sondern eine in folge plötzlichen Schrecks eintretende Erstarrung sei.

S. 187. **E. Csiki**: Die Borkenkäfer Ungarns. V. Bestimmungstafel der *Hylesinini*-Gattungen.

S. 189. **A. Lőrincz**: Beitrag zur Hemipteren-Fauna Ungarns. II. Schluss der Enumeration.

S. 192. **E. Dudinszky**: Neuere Beobachtungen über die Grille. Aufzählung der Insekten, welche die Grille verschmaust, darunter auch grosse Tiere, wie die Raupe von *Sphinx Ligustri*, auch *Saturnia Pyri* wird angegriffen. Manche Männchen sind besonders kampflustig, sie verscheuchen andere Männchen, verstümmeln sie auch. 4—5 Tage vor der Paarung sind die Männchen ausserordentlich gefrässig, werden aber in dieser Beziehung von den Weibchen noch übertroffen.

S. 194. **K. Olasz**: Beitrag zur Orthoptera- und Neuroptera-Fauna Ungarns. Im Budapester Paedagogium hatte im J. 1905 Verfasser und I. Csada die Aufgabe, sich besonders mit diesen Insekten zu befassen. Sie sammelten denn auch 48 Orthopterenarten in 720 Exemplaren und 14 Neuropteraarten in 196 Exemplaren. Das Verzeichniss derselben nebst Fundorten wird hier geboten.

Kleinere Mitteilungen.

S. 195. Krancher's entomologisches Jahrbuch für 1907 ist mit reichhaltigem Inhalt erschienen und wird bestens empfohlen.

S. 196. **E. D.**: Manche Osmien nisten auch in Schneckenhäusern. Verfasser fand sie in den Gehäusen von *Helicogena pomatia*, *Tachea austriaca* ab. *obtusa*, noch mehr bevorzugen sie die var. *lutescens*.

S. 196. **E. D.**: Von *Oryctes nasicornis* war das grösste ♀, das Verfasser beobachtete, 38 mm., das kleinste 30 mm., das grösste ♂ 30, das kleinste 25 mm. lang, das Horn des letztern mass kaum 5 mm., bei mittelgrossen ♂ ♂ (33—34 mm.) ist das Verhältniss der Länge des Körpers zu der des Hornes 34:12.

L. v. Aigner-Abafi; *Orthalitha datinaria* Obth. bisher bloss in einem Exemplar bekannt, wurde Okt. 1904 von J. Ujhelyi, Praeparator am Ung. National-Museum, zu Tunis in 2 Exempl. (♂ ♀) gefangen. Rebel meint, es dürfte bloss ein graue Aberration von *O. cervinata* sein, bei genauerer Untersuchung stellt sich jedoch heraus, dass es eine gute Art ist. Das ♂ ist dunkler als die Abbildung von Oberthür. d. i. braungrau, die Zeichnung stimmt mit der von *cervinata* fast vollständig überein, allein die feine weisse Linie, welche das Mittelband beiderseits begrenzt, wird durch eine kaum bemerkbare weissliche Linie ersetzt, das Mittelband wird durch Grundfarbe fast ganz ausgefüllt und beinahe in zwei Bänder geteilt, der äussere Rand des Band ist weniger wellig, fast gerade, die Zackenlinie liegt näher zum Saum und ist weniger gezackt, die weisse Linie vor den Fransen ist auf den Vorderstügeln ganz gerade, die Fühler des ♂ sind mit längeren Kammzähnen versehen.

Literatur.

Besprechung der Publikationen von E. Reitter, H. Krauss und V. Zoufal. Von E. Csiki.

Entomologiai művek.

Általános. *A Magyar Birodalom Állatvilága.* (Fauna Regni Hungariae). III. kötet. Arthropoda. Kiadja a k. m. Termézetudományi Társulat. Ára 35 kr., társulati tagoknak 20 kor. — *Kárpáti E.* Állatmuzeum, utasítás állatok kitömesére s eltartására, és csontvázak készítésére, ábrákkal 1 korona 40 fill. — *Bein K.* A kis rovargyűjtő. Utasítás a kiválóbb rovarok megismerésére é gyűjtésére 2 kor. — *Szekeres F. Ö.* A rovargyűjtő 1 kor. 60 fill. — *Lejtényi S.* Rovargyűjtő. Segédkönyv a középiskolai ifjuság számára, kötve 1 kor. — *Kriesch J.* A rovarok világa. 16 ábrával 80 fill. — *Kirándulók* zsebkönyve. 70 rajzzal, kötve 3 kor. 50 fill. — *Dr. Lendl A.* Rövid útmutatás a természetrajzi gyűjtemények konzerválásához 80 fill. — *Dr. Daday J.* Kovartani műszótár 1 kor. 60 fill. — *Hoffer,* Praxis der Insektenkunde. 3 kor. — *Kolbe,* Einführung in die Kenntniss der Insekten 17 kor.

Hymenoptera. *Mocsáry S.* A magyar fauna fémdarazsai 2 kor. 40 fill. A magyar fauna másnejű darazsai 2 táblával 1 kor. 20 fill. Adatok Magyarország fürkész darazsainak ismeretéhez I. 1 kor. 20 fill. Földünk fémdarazsainak magánrajza 40 kor.

Lepidoptera. *Bein K.* A kis lepkegyűjtő. A lepkék ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *A. Aiguer L.* A lepkészet története Magyarországon 3 kor. — *Aigner-Pável-Uhryk,* Magyarország lepkéinek jegyzéke 5 kor. — *Beige,* Schmetterlingsbuch 8. Aufl. 1300 Abb. auf 50 farb. Tafeln 25 kor 20 fill. — *Hofmann,* Die Gross-Schmetterlinge Europas 2. Aufl. 2000 Abb auf 71 farb. Tafeln 30 kor. Die Raupen der Gross-Schmetterlinge Europas 1900 Abb. auf 50 Tafeln 30 kor.

Diptera. *Tömösváry Ö.* Egy tömegesen tenyésző légyfaj az Alsó-Duna mellékeiről 3 tábl. 60 fill. — *Kertész K.* Catalogus Tabanidarum orbis terrarum universi 6 kor.

Coleoptera. *Török P.* Bogár-határozó 2 kor. 80 fill. — *Bein K.* A kis bogárgyűjtő. A bogarak ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *Culwer,* Käferbuch 5. Aufl. mit 48 color. Tafeln 24 kor. — *Seidlitz,* Fauna Transsylvanica 12 kor.

Hemiptera. *Dr. Horváth G.,* Adatok a hazai féltröpfék ismeretéhez 40 fill. A magyarországi Psyllidákról 40 fill. Az Eremocoris-fajok magánrajza-2 tábl. 60 fill.

Orthoptera, Pseudoneuroptera és Neuroptera. *Pungur Gy.* A magyarországi tücsökfélék természetrajza 6 tábl. 5 kor. — *Kohaut R.* Magyarország szitakötő-féléi. 3 színes tábl. 2 kor. 60 fill.

Myricopoda. *Dr. Daday J.* A magyarországi Myriopodák magánrajza 4 táblával 4 kor.

Arachnoidea. *Dr. hyzer K. és Kulczyński L.* Araneae Hungaria 3 kötet 24 kor. — *Herman O.,* Magyarország pókfaunája 3 kötet, csak a 2—3. kötet kapható 16 kor. — *Dr. Lendl A.* A pókok, különösen a kerekhaló pókok természetes osztályozása 1 kor. — *Karpeles L.* Adalék Magyarország atkafaunájához. 8 táblával 2 kor.

Crustacea: *Dr. Daday J.* A Magyarországon eddig talált élő evezőlábú rákok magánrajza. 4 tábl. 3 kor. A magyarországi rákfajok átnézete. 1 kor. A magyarországi Diaptomus-fajok

Magyarország bogárfaunája.

Vezérfonal a magyar szent korona országainak területén előforduló bogarak megismerésére.

*

IRTA

CSIKI ERNŐ

A Magyar Nemzeti Múzeum segédőre.

*

A három kötetes munka **első** kötete a bevezető morphologiai részen kívül a Caraboideákat és Staphyloinoideákat, a **második** kötet a Palpicorniákat, Diversicorniákat és a Heteromerákat, a **harmadik** kötet pedig a Phytophaga, Rhynehophora és Lamellicornia családsorozatokat fogja tartalmazni.

A munka 5 íves füzetekben jelenik meg egy-egy füzet előfizetési ára 2 korona, bolti ára 2 kor. 40 fill.

Megjelent az I. kötet első és második füzete.

Előjegyzések és előfizetések a szerző czimére (Budapest, VIII., Nemzeti Múzeum) küldendők.

lot. 13 facet 9

'906: nov.

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

3 9088 01427 0730